

Bibliography:

1. Wikander S. Der arische Männerbund, Studien zur indo-iranischen Sprach- und Religionsgeschichte. Lund: Hakan Ohlssons Buchdruckerei, 1938.
2. Daryae T. The Iranian *Männerbund* Revisted // Iran and the Caucasus. 2018. Vol. 22. P. 38–49.
3. Манцевич А. П. Курган Солоха. Публикация одной коллекции. Ленинград: “Искусство”. Ленинградское отделение, 1987.
4. Полидович Ю. Б. Сцены сражения на золотом конусе из Передериевой Могилы и скифский миф о Колаксае // Stratum Plus. Археология и культурная антропология. № 3: Война и пир в кочевой степи. 2019. С. 229–260.
5. Sadowski V. Ritual formulae and ritual pragmatics in Veda and Avesta // Die Sprache. 2009. Bd. 48. S. 156–166.
6. Schurtz H. Alterklassen und Männerbünde. Berlin: G. Reimer, 1902.
7. Weiser L. Altgermanische Jünglingsweißen und Männerbünde: ein Beitrag zur deutschen und nordischen Altertums- und Volkskunde. Bühl: Verlag der Konkordia, 1927.
8. Steward F. H. Fundamentals of Age-Group Systems. New York : Academic Press Inc., 1977.
9. Алексеев А. Ю. Золото скифских царей в собрании Эрмитажа. Санкт-Петербург : Изд-во Гос. Эрмитажа, 2012.

УДК 94(31)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-414-9-5>

Рубель В. А.

ORCID: 0009-0000-6533-8852

доктор історичних наук, професор,

професор кафедри історії стародавнього світу та середніх віків

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

ОТКУДУ ЄСТЬ ПОШЛА ЯПОНСЬКА ЗЕМЛЯ...

Ключові слова: Во / Ва, династійні історії, Жибень, історія Сходу, Китай, Ніхон / Ніппон, Стародавній Схід, сходознавство, Цзицзун, Японія.

Японське історіописання не повідомляє, коли, як і за яких обставин Японія стала “Країною Вранішнього Сонця” *Ніхон / Ніппон* (日本). Залишається звертатись до китайських династійних “нормативних історій”

(*чженши*). На етапі раннього Середньовіччя китайці іменували японців *во* (倭) – японською *ва* [2, р. 48]. Назва мала фонетичне підґрунтя, проте у смислового значенні ієрогліф 倭 означає “карлик”. Отже, китайці називали Японію “Країною карликів” *Вою* (倭國) [3, 卷199上] чи навіть *Воню* (倭奴) [6, 卷220]. Останній варіант підбору ієрогліфів був ще принизливим: *во* (倭) – це “карлик”, а *ню* (奴) означає “раб”. Назва підкреслювала меншовартість Японії перед Китаєм і японцям не подобалася [5, с. 13]. Вперше Японія спробувала порушити це питання перед Китаєм у 608 р., коли японський посланник привіз суйському імператору Ян-ді (605–617) прохання дозволити японцям вивчати в Китаї тонкощі буддизму. Завершувалось послання висловленими від “сина неба, де сходить сонце” (日出處天子) побажаннями всіляких гараздів на адресу “сина неба, де заходить сонце” (日沒處天子) [4, 卷81]. Таким підписом тогочасний японський правитель, називаючи себе “сином неба, де сходить сонце”, урівнював себе в імператорському статусі з китайським “сином неба, де заходить сонце”. Переломна подія в перейменуванні Японії сталася в епоху наступної (після Суй) китайської династії Тан. У 220-й главі “Нової книги Тан” (*Синь-Таншу*) повідомляється, що в перший рік ери *Сяньхен* (670 р.) до Китаю прибув посланник від японського володаря, поіменованого китайськими літописцями як *Цзицзун* (子總). Останній інформував танського імператора Гао-цзуна (650–684), що, оскільки тепер володіння японського правителя “розкинулись на тисячі *лі* в поперечнику від морів на півдні і заході до гір на сході і півночі”, така держава не може мати “кошмарну назву *Во* (倭), тому змінює найменування на *Жибень* (日本)” [6, 卷220]. Смісловий паралелізм у назві Китаю як “Піднебесної” *Тянься* (天下) і Японії як “Країни Вранішнього Сонця” *Ніхон / Ніппон* (日本) [1, с. 59], китайською *Жибень*, підтверджує гіпотезу, що цим Японія намагалася довести свою статусну геополітичну рівноправність із величним Китаєм. Щодо персональної ідентифікації Цзицзуна, то *Синь-Таншу* повідомляє, що престол Цзицзун успадкував після смерті попередника на ім’я *Тянь’у*, який своєю чергою посів престол після смерті свого батька *Тяньчжи* [6, 卷220]. У японській історіографії головним перейменовувачем Японії на *Ніхон* (日本), а також першим японським правителем, який наважився офіційно прийняти імператорський титул *тенно* (天皇), вважається імператор Темму (673–686) [7, с. 68]. В ієрогліфічному написанні тронне ім’я його прапопередника *Тенджі* (天智) повністю збігається з наведеним у *Синь-Таншу* ім’ям Цзицзунового прапопередника *Тяньчжи* (天智). Та це суперечить зафіксованій у *Синь-Таншу* даті такого перейменування: 670 року, коли японський престол посідав саме Тенджі (661–672).

Водночас за китайською версією подій японський правитель, який назвав Японію Японією, іменувався *Цзицзун* (子總), тобто “Той, що повчає”, “Вчитель над усіма”, “Знавець усього”. Спробуємо осмислити ієрогліфічне значення імені *Тенджі* (天智). У перекладі воно означає “Небесна мудрість”, “Небесний мудрець”, іншими словами – “Носій вищої всебічної мудрості”. Збіг смислів дає підстави ототожнювати Цзицзуна з Тенджі.

Література:

1. Рубель В. А. Японська цивілізація: традиційне суспільство і державність. Київ: Аквапон-Прес, 1997. 256 с.
2. The Cambridge History of Japan: In 6 v. V. 1. Ancient Japan / Ed. by D. M. Brown. New York, NY: Cambridge University Press, 2006. 600 p.
3. 舊唐書 // <https://zh.wikisource.org/wiki/舊唐書>.
4. 隋書 // <https://zh.wikisource.org/wiki/隋書>.
5. 鳥越 憲三郎. 中国正史: 倭人・倭国伝全訳. 東京: 中央公論新社, 2004, 240頁.
6. 新唐書 // <https://zh.wikisource.org/wiki/新唐書>.
7. 山本 博文. ビジュアル百科 写真と図解でわかる! 天皇〈125代〉の歴史. 東京: 西東社, 2019, 335頁.

УДК 94(5)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-414-9-6>

Самченко Ф. Т.

ORCID: 0000-0001-6371-8675

аспірант кафедри історії стародавнього світу та середніх віків

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

ПОСТАТЬ САФІЄ-СУЛТАН ОЧИМА ВЕНЕЦІЙСЬКИХ ДИПЛОМАТІВ

Ключові слова: Жіночий султанат, Сафіє-султан, зовнішня політика, Венеційська республіка, дипломатія.

Протягом тривалого періоду в історії Османської імперії, відомого під назвою “Жіночий султанат”, у цій державі ключовий вплив на політичні процеси справляв інститут гарему в особі матерів та дружин панівних падишахів. Однією з найбільш яскравих та помітних володарок цього часу,